

رابطه مادرشوهر - عروس و کیفیت رابطه زناشویی: اثر میانجی عوامل درون فردی و بین فردی Mother/ Daughter-in-Law Relationship and Marital Quality Relationship: Mediating Effect of Intrapersonal and Interpersonal Factors

Zabihollah Abbaspour, PhD[✉]

Golshan Vasel, PhD

Alireza Moradi, PhD Student

ذبیح اله عباس پور^۱

گلشن واصل^۲

علیرضا مرادی^۲

Abstract

This study aimed to investigate the mediating role of intrapersonal and interpersonal factors in the relationship between mother-in-law/daughter-in-law interactions and marital quality. The research design was descriptive and correlational. The statistical population included all married women in Dezful City, with a sample of 506 women selected through convenience sampling in the summer of 2024 and completed The Quality of Mother-in-Law and Daughter-in-Law Relationship Scale (QMDRS), the Measure of Marital Quality, Batson Empathy Adjectives (BEA), the Differentiation Scale (DSI-R), the Coping Strategies Scale (CISS), and the NEO-Five Factor Inventory. Data were analyzed using Pearson correlation coefficients and path analysis. The results indicated that all predictor variables significantly related to marital quality. However, the initial path analysis model did not fit the data adequately. After excluding the factors of differentiation, agreeableness, and problem orientation, a revised model was tested and found to be a better fit. This analysis revealed that the mediating roles of the husband's empathy and emotional strategies significantly influenced the relationship between mother-in-law/daughter-in-law conflicts and marital quality. The findings suggest that researchers should emphasize the importance of the couples' empathy and emotional strategies when investigating marital conflicts.

Keywords: Mother/Daughter-in-Law, Marital Relationship, Intrapersonal Factors, Interpersonal Factors

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین نقش میانجی عوامل درون فردی و بین فردی در رابطه مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی بود. طرح پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زنان متأهل شهر دزفول بودند که ۵۰۶ نفر از آنان در زمستان سال ۱۴۰۲ به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس، مقیاس کیفیت روابط زناشویی، مقیاس صفات همدلی زناشویی، مقیاس تمایزیافتگی، مقیاس راهبردهای مقابله‌ای و خرده‌مقیاس توافق‌پذیری را تکمیل کردند. داده‌های پژوهش از طریق ضریب همبستگی ساده پیرسون و تحلیل مسیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد، رابطه مادرشوهر- عروس، تمایزیافتگی، راهبردهای مقابله‌ای، توافق‌پذیری و همدلی شوهر با کیفیت رابطه زناشویی رابطه معناداری دارند. نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که مدل پیشنهادی برازش لازم را ندارد. بنابراین پس از حذف سه عامل تمایزیافتگی، توافق‌پذیری و مسأله‌مداری، مدل اصلاح‌شده تحلیل شد و مورد تأیید قرار گرفت. آزمون مدل اصلاح‌شده نشان داد نقش واسطه‌ای همدلی شوهر و راهبردهای هیجانی، رابطه تعارض مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در بررسی تعارضات زناشویی به اهمیت نقش همدلی زوجین و راهبردهای هیجانی توجه ویژه‌ای داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: مادرشوهر- عروس، رابطه زناشویی، عوامل درون فردی، عوامل بین فردی

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۸/۱۶ تصویب نهایی: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸

۱. گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول)

۲. گروه مشاوره، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

● مقدمه

کیفیت رابطه زناشویی (relationship marital quality) از مفاهیم رایج در حوزه ازدواج است که پژوهشگران برای ارزیابی رابطه زوجین از آن استفاده می‌کنند. این مفهوم گاهی با مفاهیم شادکامی زناشویی (marital happiness)، موفقیت زناشویی، سازگاری زناشویی (marital adjustment) و رضایت زناشویی (marital satisfaction) جابه‌جا به کار می‌رود (دلانوره و واگنر، ۲۰۲۰). همچنین کیفیت رابطه زناشویی به نگرش ذهنی فرد به رابطه زناشویی و برآورد زوجین از میزان شادکامی آنها در ازدواج اشاره می‌کند (کاستر، ۲۰۰۹). عوامل پیش‌بینی‌کننده کیفیت رابطه زناشویی به‌طور کلی به سه دسته عوامل زمینه‌ای و بافتی، عوامل شخصیتی و سلامت روان و فرایندهای تعاملی زوجین طبقه‌بندی می‌شوند (مبلیان و همکاران، ۱۴۰۰) که رابطه عاشقانه، صمیمیت، ارتباطات بین‌فردی، هوش هیجانی، حل تعارض، انتظارات رابطه‌ای، اعتماد و تعهد، خودمختاری، قدردانی، گذشت، وقت‌گذرانی مشترک و حمایت اجتماعی از جمله عمومی‌ترین مقوله‌های این طبقات هستند (کاظیم و رفیق، ۲۰۲۱).

عوامل مختلفی با کیفیت رابطه زناشویی در ارتباط هستند. در یک مطالعه فراتحلیل، انصاف (عزیزپور و صفرزاده، ۱۳۹۵)، محبت جسمی و ذهن‌آگاهی (امان‌الهی و همکاران، ۱۳۹۴) مقابله زوجی، تفاهم و هماهنگی فکری (عابدینی و نیک‌نژادی، ۱۴۰۰)، همدلی و بخشش عاطفی (کاوه‌فارسانی، ۱۳۹۹)، راهبردهای حل تعارض (امامی و همکاران، ۱۴۰۰) و مفهوم ما شدن (نادری، ۱۴۰۰) را به‌عنوان عامل میانجی‌گر یا تعدیل‌کننده کیفیت رابطه زناشویی و همچنین دیدگاه‌فهمی (خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۲)، دلبستگی ایمن (امان‌الهی و همکاران، ۱۳۹۴)، سبک‌های عشق‌ورزی (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۹)، مقدس دانستن ازدواج، دلبستگی به خداوند و صمیمیت معنوی (امان‌الهی و همکاران، ۱۳۹۴)، حل تعارض و حل مسأله (خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۱؛ موسوی، ۱۳۹۶)، تمایز یافتگی (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۹)، تعاملات جنسی (قبصری و کریمیان، ۱۳۹۲)، فداکاری (خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۶)، عذرخواهی (کاوه‌فارسانی، ۱۳۹۹)، جاذبه‌های زناشویی (عابدینی و نیک‌نژادی، ۱۴۰۰) و تعادل زندگی - کار و استرس شغلی (اجل‌لوییان و همکاران، ۱۴۰۱) به‌عنوان عوامل مستقیم و اثرگذار بر کیفیت رابطه زناشویی مورد تأیید قرار گرفت (ثناگویی‌زاده، ۱۴۰۲). همچنین در این پژوهش ۴۳ عامل مرتبط با کیفیت زناشویی در شش طبقه صمیمیت در روابط، توافق در روابط، مدیریت و برنامه‌ریزی، تعهد، توزیع عادلانه قدرت و معنویت قرار گرفت و نشان داد مؤلفه‌های کیفیت زناشویی در ایران با سایر فرهنگ‌ها متفاوت است (ثناگویی‌زاده، ۱۴۰۲).

رابطه با خانواده همسر تأثیر زیادی بر کیفیت رابطه زناشویی دارد (سان‌لیانگ و جوهری، ۲۰۲۱). یکی از این فرایندهای تعاملی شکل‌گرفته در رابطه زناشویی، رابطه مادرشوهر - عروس است. دیدگاه‌های مربوط به کیفیت رابطه مادرشوهر - عروس متنوع هستند. عده‌ای معتقدند که این رابطه می‌تواند رابطه‌ای مثبت و سازنده باشد (حسین و همکاران، ۲۰۲۳؛ پاسپیتانیاگروم و همکاران، ۲۰۲۳) و بعضی دیگر این رابطه را آن‌قدر چالش‌برانگیز می‌دانند که می‌تواند یکی از عوامل اصلی طلاق باشد (تونکا و دورموس، ۲۰۲۳). به‌طور کلی گزارش‌های مربوط به اثرات منفی مادرشوهر بر ازدواج فرزندش خیلی بیشتر از اثرات مثبت او بر این ازدواج است (سان‌لیانگ و جوهری، ۲۰۲۱) و بیشتر پژوهشگران به این نتیجه رسیده‌اند که بین مادرشوهر و عروس هیچ وقت رابطه "بهنجار" شکل نمی‌گیرد (پاگنت، ۲۰۲۳).

عوامل متعدد درون‌فردی و بین‌فردی وجود دارد که می‌تواند رابطه مادرشوهر - عروس و کیفیت رابطه زناشویی را تحت تأثیر قرار دهد. عوامل درون‌فردی مثل ویژگی‌های شخصیتی (ریتنور و سولیز، ۲۰۰۹)، طرح‌واره شناختی، تحریفات شناختی، تمایز یافتگی، پذیرش تفاوت‌های فردی، نداشتن الزامات در رابطه، پذیرش ویژگی‌ها و تفاوت‌های خانواده همسر، یافتن شواهد مغایر با تعبیرهای شخصی، آگاهی نسبت به اهداف و ارزش‌های شخصی درباره فلسفه ازدواج (دهدست و همکاران، ۱۳۹۵)، مشکلات درون‌روانی و ایده‌آل‌گرایی (زهراکار و همکاران، ۲۰۲۲) و حتی رسانه‌های اجتماعی (راموتلا و سوندنی، ۲۰۲۴) می‌تواند با کیفیت رابطه مادرشوهر - عروس ارتباط داشته باشد. همچنین عوامل بین‌فردی مثل همدلی (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۲؛ حاتمی، ۱۳۹۹)، عیب‌جویی (زو و همکاران، ۲۰۲۴)، مهارت گفتگو و حل مسأله، افزایش کیفیت رابطه با همسر، نبود رضایت خانواده گسترده با ازدواج زوج، نبود وضوح مرزهای خانواده هسته‌ای با خانواده گسترده، کیفیت ارضای نیازهای فردی در رابطه زناشویی، انسجام نداشتن خرده نظام زناشویی، کیفیت حل تعارض

زوجین (دهدست و همکاران، ۱۳۹۵)، لجبازی و مقابله به مثل (حاتمی، ۱۳۹۹)، رفتارهای حمایتی شوهر و خانواده اصلی (ریتنور و سولیز، ۲۰۰۹) و دل بستگی مادرشوهر و پسرش (چی‌ین و همکاران، ۲۰۰۶) می‌تواند رابطه مادرشوهر- عروس را تحت تأثیر قرار دهد. بررسی عوامل پیش‌بین کیفیت رابطه زناشویی می‌تواند در طراحی مداخلات مؤثر جهت بهبود و افزایش کیفیت رابطه زناشویی و پایداری این رابطه مؤثر باشد (کرایبی و پیرساقی، ۱۴۰۲). لازم به ذکر است که عوامل مرتبط با کیفیت زناشویی در ایران با غرب متفاوت است (ثناگویی‌زاده، ۱۴۰۲). از طرف دیگر تعارض مادرشوهر و عروس یک موضوع مهم در همه فرهنگ‌ها (زهراکار و همکاران، ۲۰۲۲)، یک رابطه پرتعارض (سان لیانگ و جوهری، ۲۰۲۱)، سومین عامل پراسترس در زنان متأهل آسیایی (ژنگ و لین، ۱۹۹۴) و یکی از عوامل اصلی طلاق (تونکا و دورموس، ۲۰۲۳) شناخته شده است، ولی عده‌ای معتقدند این تصویر منفی از مادرشوهر مربوط به فرهنگ فردگرایی غرب است (حسین و همکاران، ۲۰۲۳؛ آن و همکاران، ۲۰۲۳). با این وجود، پژوهش‌های متعددی اثرات منفی این رابطه را بر روابط زناشویی نشان داده‌اند (تونکا و دورموس، ۲۰۲۳؛ گوپالاکریشنا و همکاران، ۲۰۲۳؛ سوروگلو و توتارل-کیسلاک، ۲۰۲۳؛ بیتچ و همکاران، ۲۰۲۱). یکی دیگر از ضرورت‌های بررسی این رابطه در فرهنگ ایرانی، اهمیت جایگاه خانواده شوهر در کیفیت ازدواج و رابطه زناشویی است (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۲). بر خلاف بعضی از فرهنگ‌ها، خانواده‌های اصلی در زندگی زوجین حضور مستمری دارند و این روابط تحت تأثیر ویژگی‌های اجتماعی فرهنگی بافت قومیتی در ایران هستند. پژوهش‌های انجام شده در ایران نشان می‌دهد کیفیت رابطه با خانواده همسر تا ۴۰ درصد رضایت زناشویی را پیش‌بینی می‌کند (چراغی و همکاران، ۱۳۹۴). از طرف دیگر، در زمینه روابط زوجین با خانواده اصلی همسرشان پژوهش‌های محدودی در ایران انجام شده است (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۲). اگر این یافته عمومیت داشته باشد که مادرشوهر و عروس نمی‌توانند رابطه‌ای "بهنجار" داشته باشند (پاگنت، ۲۰۲۳) پژوهشگران باید به دنبال سایر عوامل میانجی باشند که این رابطه را تسهیل می‌کند. بنابراین سوال اصلی پژوهش این است که کدام عوامل درون‌فردی (تمایز یافتگی، راهبردهای مقابله‌ای و توافق‌پذیری) و بین‌فردی (همدلی شوهر) میانجی‌کننده رابطه مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی هستند؟

• روش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه زنان متأهل شهر دزفول بودند. نمونه پژوهش ۵۰۶ نفر از زنان متأهل بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس در زمستان سال ۱۴۰۲ انتخاب شدند. به این صورت که پرسشنامه‌ها در بین زنان متأهلی که در محیط‌های اجتماعی مثل مراکز خرید، مدارس، یا پارک‌ها بودند و معیارهای ورود را داشتند، توزیع شد. همکاران پژوهش بعد از ارائه توضیحات لازم در خصوص اهداف این پژوهش، آزادی مشارکت و محرمانگی اطلاعات، معیارهای ورود را به صورت شفاهی بررسی می‌کردند و آزمودنی در صورت احراز این معیارها، پرسشنامه‌ها را دریافت می‌کرد. معیار ورود زنان متأهل به پژوهش عبارت بود از: ۱- با شوهر خود زیر یک سقف، زندگی مشترک داشته باشند، ۲- مادرشوهر آنها در قید حیات باشد، ۳- حداقل دو سال از این ازدواج گذشته باشد، ۴- جهت پاسخ‌گویی به ابزارها حداقل مدرک سیکل را داشته باشند. در این پژوهش برای تعیین چگونگی ارتباط بین متغیرها از همبستگی پیرسون و جهت بررسی مدل پیشنهادی از تحلیل مسیر استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش از نرم‌افزار Amos22 و SPSS22 استفاده شد.

• ابزارها

الف) مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (quality of mother-in-law and daughter-in-law relationship scale- QMILADILRS): مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس یک مقیاس ۳۲ ماده‌ای است که برای سنجش کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس توسط عباس‌پور (۱۴۰۰)، ساخته شده است. این مقیاس چهار بعد رابطه مادرشوهر- عروس را که شامل محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت است، در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت، از نمره ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) می‌سنجد. در این مقیاس علاوه بر چهار نمره مربوط به ابعاد کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس (محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت) یک نمره کل با حداقل ۳۲ و حداکثر ۱۶۰ برای هر آزمودنی محاسبه می‌شود. نمره بالا در این مقیاس نشانه کیفیت خوب رابطه مادرشوهر- عروس است. در پژوهش عباس‌پور (۱۴۰۰) روایی همگرایی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس از طریق همبسته کردن این مقیاس و عوامل

آن با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر (۱۹۸۲) معنادار بود (از ۰/۲۰ تا ۰/۴۶) و همسانی درونی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس و ۴ عامل محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت براساس آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۷۲، ۰/۷۸ و ۰/۹۰ محاسبه شد. اعتبار نمره کل این مقیاس در این پژوهش ۰/۹۷ محاسبه شد.

ب) سنجه کیفیت زناشویی (measure of marital quality- MMQ): سنجه کیفیت زناشویی اولین بار توسط (پری، ۲۰۰۴؛ به نقل از خجسته‌مهر و همکاران، ۱۳۹۱) طراحی شد. این ابزار برای سنجش کیفیت رابطه زناشویی به کار می‌رود و شامل ۹ ماده و ۵ زیرمقیاس رضایت از ازدواج، سپری کردن زمان با یکدیگر، مدیریت اختلاف، پیش‌بینی احتمال جدایی و فراوانی تعارض است. این مقیاس در طیف لیکرت با گزینه‌های متفاوت از ۱ تا ۵، ۶ یا ۷ درجه‌ای اندازه‌گیری می‌گردد. حداقل و حداکثر نمره‌ای که به دست می‌آید در کل این مقیاس به ترتیب ۹ و ۵۱ است و حداکثر نمره، نشانه کیفیت رابطه زناشویی بیشتری است. پری (۲۰۰۴) اعتبار سنجه حاضر را با روش آلفای کرونباخ ۰/۶۱ گزارش نمود. در پژوهش خجسته‌مهر و همکاران (۱۳۹۱) اعتبار سنجه کیفیت زناشویی از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش شد و برای تعیین میزان روایی این ابزار نیز همبستگی آن با پرسشنامه کیفیت ازدواج مورد ارزیابی قرار گرفت که مقدار همبستگی ۰/۸۶ و معنادار بود. اعتبار نمره کل این مقیاس در این پژوهش ۰/۸۱ محاسبه شد.

ج) مقیاس صفات همدلی زناشویی باتسون (Batson empathy adjectives scale- BEA): مقیاس ۸ ماده‌ای صفات همدلی باتسون توسط همکاران (۱۹۸۳)، ساخته شد. این مقیاس، فهرستی همدلانه مانند همدردی کردن و نگران بودن را شامل می‌شود. آزمودنی احساسات همدلانه فعلی خود را نسبت به همسرش در یک درجه‌بندی، طبق روش لیکرت در دامنه‌ای از ۱ (اصلاً) تا ۶ (خیلی شدید) نشان می‌دهد. حداقل و حداکثر نمره این مقیاس به ترتیب ۸ تا ۴۸ می‌باشد. نمره پایین در این مقیاس نشان‌دهنده همدلی زناشویی کمتر و نمره بالا نشان‌دهنده همدلی زناشویی بیشتر است. کوک (۲۰۰۸)، اعتبار این پرسشنامه را با روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) در دامنه‌ای بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۲ گزارش کرده است. خجسته‌مهر و همکاران (۱۳۸۹)، برای بررسی ضریب اعتبار این مقیاس از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده کردند که ضرایب اعتبار آن ۰/۸۴ به دست آمد. همچنین خجسته‌مهر و همکاران (۱۳۸۹)، با استفاده از مقیاس صمیمیت (واکر و تامپسون، ۱۹۸۳)، ضریب روایی سازه مقیاس همدلی باتسون را ۰/۵۹ گزارش کردند. در این پژوهش جهت ادراک فرد از میزان همدلی شوهرش نسبت به وی، جمله‌بندی‌ها متناسب با آن تغییر داده شد. ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) برای این تغییرات توسط ۶ متخصص دکتری مشاوره که حداقل ۸ سال سابقه پژوهش و درمانگری داشتند، به ترتیب ۰/۹۶ و ۰/۹۹ به دست آمد. اعتبار نمره کل این مقیاس در این پژوهش ۰/۹۴ محاسبه شد.

د) مقیاس تمایز یافتگی (differentiation scale- DS): مقیاس تمایز یافتگی که توسط اسکورون و فریدلندر (۱۹۹۸)، برای سنجش تمایز یافتگی ساخته شد، ۴۵ ماده دارد و پاسخ‌دهی به این ماده‌ها با مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت، از ۱ (به هیچ وجه درباره من صادق نیست) تا ۶ (کاملاً درباره من صادق است) صورت می‌گیرد. این ابزار چهار خرده‌آزمون واکنش هیجانی، جدایی هیجانی، آمیختگی با دیگران و موقعیت من را دربرمی‌گیرد. حداکثر نمره به معنای تمایز یافتگی بالا و حداقل نمره به معنای عدم تمایز یافتگی است. اسکورون و فریدلندر همبستگی درونی ماده‌ها را با آلفای کرونباخ برای پرسشنامه و خرده‌آزمون‌های آن به ترتیب کل پرسشنامه ۰/۸۸، واکنش هیجانی ۰/۸۳، جدایی هیجانی ۰/۸۰، آمیختگی با دیگران ۰/۸۲ و موقعیت من ۰/۸۰ گزارش کردند. اعتبار مقیاس در ایران به ترتیب برای کل پرسشنامه ۰/۷۲، واکنش هیجانی ۰/۸۱، جدایی هیجانی ۰/۷۶، آمیختگی با دیگران ۰/۷۹ و موقعیت من ۰/۶۴ گزارش شده است (نجف‌لویی، ۱۳۸۵). روایی سازه این مقیاس با استفاده از روش تحلیل عامل اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت. مقدار آزمون کروییت بارتلت ۴/۷۸ به دست آمده است که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است و ضریب KMO برابر با ۰/۷۳ بیانگر این است که اطلاعات به دست آمده در ماتریس داده‌ها معنادار هستند (آزادی و ناهیدپور، ۱۳۹۵). اعتبار نمره کل این مقیاس در این پژوهش ۰/۸۶ محاسبه شد.

ه) مقیاس راهبردهای مقابله‌ای (coping strategies scale- CSS): مقیاس راهبردهای مقابله‌ای توسط بیلینگز و موس (۱۹۸۱)، ساخته شد، ۳۲ ماده دارد و به صورت مقیاس لیکرت چهار گزینه‌ای از صفر (هرگز) تا ۳ (همیشه) نمره‌گذاری شده است. این مقیاس دارای ۵ خرده‌مقیاس است که شامل دو خرده‌مقیاس کلی راهبرد مسأله‌دار و هیجان‌مدار است. خرده‌مقیاس‌های حل مسأله و شناختی زیرمقیاس‌های راهبرد مسأله‌مدار یا راهبرد مقابله فعال و خرده‌مقیاس‌های مهار هیجانی، جسمانی کردن و حمایت اجتماعی زیرمقیاس‌های راهبرد هیجان‌مدار یا راهبرد مقابله‌ای انفعالی را تشکیل می‌دهند. ضریب اعتبار بازآزمایی برای خرده‌مقیاس حل مسأله ۰/۷۸، برای مقابله

مبتنی بر مهار هیجانی ۰/۸۴، برای مقابله مبتنی بر ارزیابی شناختی ۰/۶۹، برای مقابله مبتنی بر جسمانی کردن مشکلات ۰/۸۶ و برای مقابله مبتنی بر جلب حمایت اجتماعی ۰/۷۷ حاصل شده است (مام شریفی و همکاران، ۱۳۹۹). در این پژوهش اعتبار خرده‌مقیاس راهبرد مسئله‌دار ۰/۷۲ و خرده‌مقیاس هیجان‌مدار ۰/۷۵ محاسبه شد.

(و) سیاهه ۵ عاملی شخصیت نئو (NEO-five factor inventory- NFFI): سیاهه ۵ عاملی شخصیت NEO از کاستا و مک‌کری (۱۹۸۹-۱۹۹۲) به سیاهه شخصیت تجدیدنظر شده (NEO-PI-R) و سیاهه ۵ عاملی (NEO-FFI) توسعه پیدا کرده است (روزلینی و برون، ۲۰۱۰؛ به نقل از حسینی بهشتیان و عبدی، ۱۳۹۹). این سیاهه ۵ عامل روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌پذیری و باوجدان‌بودن را می‌سنجد. نسخه ۵ عاملی سیاهه NEO-FFI، ۶۰ ماده دارد و نمره‌گذاری این ابزار طبق یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت، از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۵ (کاملاً موافق) درجه‌بندی شده است. نتایج پژوهش نشان داده است که اعتبار بازآزمایی در دامنه‌ای بین ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ قرار دارد. همچنین همسانی درونی زیرمقیاس‌ها از ۰/۷۴ تا ۰/۸۹ متغیر بوده است. انیسی و همکاران (۱۳۹۰)، آلفای کرونباخ توافق‌پذیری را ۰/۶۰ گزارش کردند و روایی این عامل با استفاده از پرسشنامه شخصیتی آیزنک تأیید شد. در این پژوهش جهت سنجش توافق‌پذیری از ۱۲ ماده مربوط به خرده‌مقیاس توافق‌پذیری این پرسشنامه استفاده شد. اعتبار نمره این خرده‌مقیاس در این پژوهش ۰/۶۰ محاسبه شد.

• یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۵۰۶ زن متأهل با میانگین سنی ۳۴/۶۳ سال با انحراف معیار ۶/۷۱، دامنه سنی ۱۹ سال تا ۶۳ سال شرکت کردند. میانگین مدت ازدواج ۱۴/۴۵ سال با انحراف معیار ۹/۹۳ در دامنه ۲ سال تا ۳۳ سال بود. از این زنان متأهل، ۳/۸ درصد در یک خانه با مادرشوهر خود زندگی می‌کردند، ۱۸ درصد در یک مجتمع، ۴۵/۸ درصد در یک شهر یکسان و ۳۲/۴ درصد در دو شهر متفاوت زندگی می‌کردند. ۳۵/۲۰ درصد این زنان شاغل و ۶۴/۸۰ درصد خانه‌دار بودند. در جدول ۱، اطلاعات توصیفی و ضرایب همبستگی مربوط به متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

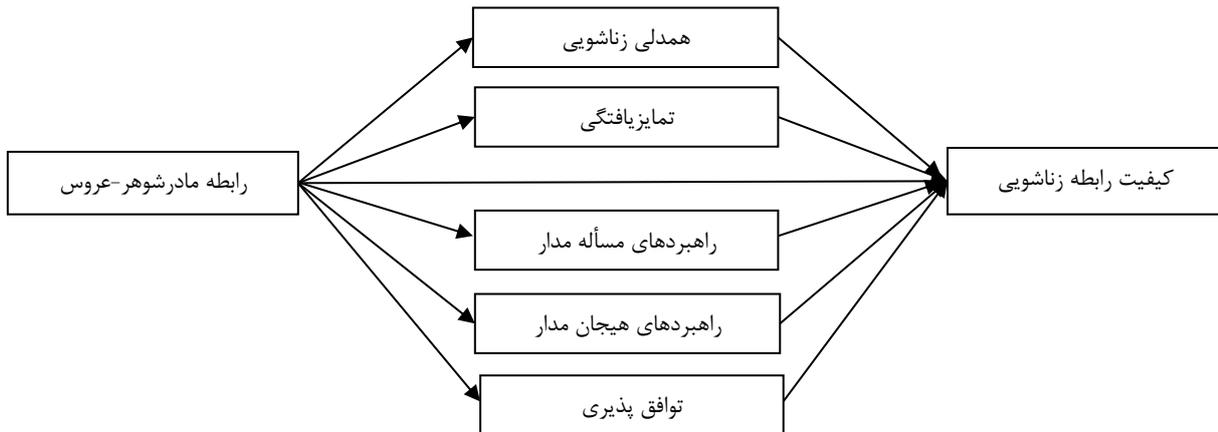
جدول ۱. اطلاعات توصیفی و نتایج ضریب همبستگی پیرسون

میانگین	انحراف استاندارد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱۱۲/۰۴	۳۸/۳۵	۱						
۳۶/۷۳	۱۴/۱۰	۰/۸۶**	۱					
۱۶۴/۷۷	۵۷/۳۸	۰/۸۲**	۰/۷۲**	۱				
۱۹/۴۴	۱۲/۴۴	۰/۲۳**	۰/۱۱*	۰/۴۳**	۱			
۲۹/۴۵	۱۲/۱۳	۰/۸۱**	۰/۷۲**	۰/۹۰**	۰/۲۳**	۱		
۱۹/۷۴	۱۲/۱۲	۰/۳۴**	۰/۱۳**	۰/۴۴**	۰/۸۶**	۰/۲۶**	۱	
۳۲/۳۱	۹/۶۲	۰/۸۷**	۰/۸۵**	۰/۸۷**	۰/۳۸**	۰/۸۳**	۰/۳۸**	۱

** (p<0/01), * (p<0/05)

اطلاعات جدول ۱ نشان می‌دهد که بین رابطه مادرشوهر- عروس (۰/۸۷)، همدمی زناشویی (۰/۸۵)، تمایز یافتگی (۰/۸۷)، راهبرهای مسئله‌مدار (۰/۳۸)، هیجان‌مدار (۰/۸۳-) و توافق‌پذیری (۰/۳۸) با کیفیت رابطه زناشویی رابطه معنادار وجود دارد. برای اطمینان از اینکه داده‌های این پژوهش مفروضه‌های زیربنایی روش تحلیل مسیر را برآورد می‌کنند، چهار مفروضه تحلیل مسیر شامل، داده‌های گمشده (missing)، بررسی داده‌های پرت (outliers)، نرمال بودن (normality) و هم‌خطی چندگانه (multi collinearity) مورد بررسی قرار گرفت. در پژوهش حاضر هیچ داده گمشده‌ای وجود نداشت. جهت بررسی داده‌های پرت تک متغیری، نمره‌های Z متغیرها محاسبه شد. نتایج نشان داد که نمره‌های هیچ‌یک از آزمودنی‌ها ۳ انحراف معیار بالا یا پایین میانگین نبودند. جهت بررسی نرمال بودن، از ضریب کجی (skewness) و ضریب کشیدگی (kurtosis) استفاده می‌شود. قدرمطلق ضریب کجی هیچ‌کدام از متغیرها بزرگ‌تر از ۳ و قدرمطلق ضریب کشیدگی هیچ‌کدام بزرگ‌تر از ۱۰ نبود (مروتی و همکاران، ۱۳۹۲). جهت بررسی هم‌خطی چندگانه، از آماره تحمل (tolerance) و عامل تورم واریانس (variance inflation factor) استفاده شد. ارزش‌های تحمل هیچ‌کدام از متغیرها کمتر از ۰/۱۰ و ارزش‌های

عامل تورم واریانس هیچ‌کدام از متغیرها بزرگ‌تر از ۱۰ نبود (مروتی و همکاران، ۱۳۹۲).

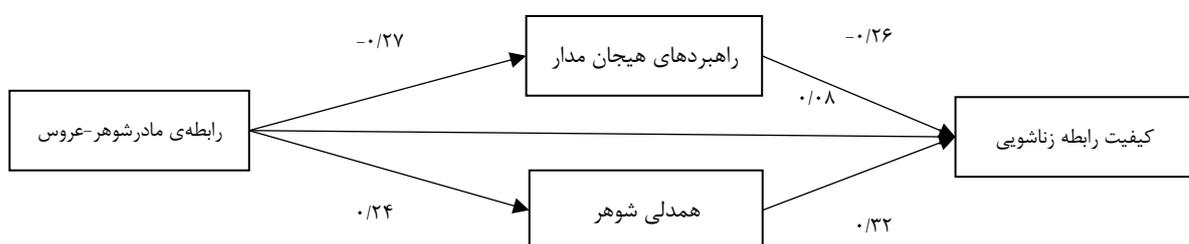
شکل ۱. مدل پیشنهادی اثر رابطه مادرشوهر- عروس بر کیفیت رابطه زناشویی

در این پژوهش برای بررسی روابط غیرمستقیم از روش تحلیل مسیر جهت آزمایش مدل موردنظر و از روش بوت استراپ ماکرو (پریچر و هیز، ۲۰۰۸) استفاده شد. برآورد مدل در دو گام صورت می‌گیرد: (۱) بررسی برازندگی مدل پیشنهادی پژوهش که شامل شاخص‌های برازش است و (۲) برآورد پارامترهای (ضرایب مسیر استاندارد) مدل پیشنهادی پژوهش. نتایج برازندگی مدل پیشنهادی و مدل نهایی در جدول ۲ ارائه شده است. از آنجایی که در گام برآورد مدل، مدل پیشنهادی اولیه از برازش خوبی برخوردار نبود و نتایج غیرمعنادار بود، در نتیجه اصلاحاتی در مدل انجام شد تا برازندگی آن بهبود یابد. نتایج برازندگی مدل پیشنهادی اولیه و مدل اصلاح شده نهایی پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی و مدل نهایی

شاخص‌های برازش	χ^2	Df	χ^2/Df	GFI	AGFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA
مدل پیشنهادی (اولیه)	۱۲۱۶/۳۷	۱۰	۱۲۱/۶۴	۰/۶۸	۰/۰۹	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۳۹	۰/۴۹
مدل اصلاح شده نهایی	۳/۰۳	۱	۳/۰۳	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۰۶۳

شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) (۰/۴۹)، شاخص برازش نیکوی انطباقی (AGFI) (۰/۰۹) و شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) (۰/۷۱)، حاکی از برازش ضعیف مدل پیشنهادی اولیه بوده و نیز نشان می‌دهند که مدل پیشنهادی نیاز به اصلاح دارد. پس از حذف سه متغیر تمایزیافتگی، توافق‌پذیری و مسأله‌مداری به منظور اصلاح برازش مدل، یک بار دیگر مدل مورد آزمون قرار گرفت. نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهند که شاخص‌های برازندگی مدل اصلاح شده شامل شاخص مجذور خنثی ($\chi^2=3/03$)، مجذور خنثی نسبی ($\chi^2/df=3/03$)، شاخص نیکویی برازش (GFI=۰/۹۹)، شاخص نیکویی برازش انطباقی (AGFI=۰/۹۷)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI=۰/۹۹)، شاخص برازندگی افزایش (IFI=۰/۹۹)، شاخص برازندگی توکر- لویس (TLI=۰/۹۹) و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA=۰/۰۶۳) حاکی از برازش نسبتاً خوب مدل اصلاح شده است؛ بنابراین مدل اصلاح شده یا نهایی از برازندگی مطلوبی برخوردار است. الگوی اصلاح شده در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل اصلاح شده اثر رابطه مادرشوهر- عروس بر کیفیت رابطه زناشویی

جدول ۳ پارامترهای مربوط به اثرات مستقیم متغیرها بر یکدیگر را در مدل پیشنهادی و مدل نهایی پژوهش نشان می‌دهد. جدول ۳ نشان می‌دهد ۵ مسیر مستقیم، دارای ضرایب معنادار هستند و شش مسیر باقیمانده معنادار نیستند. جدول ۴ نتایج حاصل از روش بوت استراپ در برنامه ماکرو، آزمون پریچر و هیز (۲۰۰۸) را برای روابط واسطه‌ای نشان می‌دهد. حد بالا و حد پایین متغیرهای پیش‌بین در جدول ۴ نشان می‌دهد که هم‌دلی شوهر (۰/۳۲۳) و راهبردهای هیجان‌مدار (۰/۲۸۹) به‌صورت جداگانه میانجی رابطه مادر شوهر - عروس و کیفیت زناشویی هستند.

جدول ۳. پارامترهای اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل پیشنهادی و مدل نهایی

مدل نهایی		مدل پیشنهادی		مسیر
P	β	P	β	
۰/۰۰۱	۰/۸۶	۰/۰۰۱	۰/۸۷	رابطه مادرشوهر- عروس به هم‌دلی شوهر
-	-	۰/۰۰۱	۰/۹۶	رابطه مادرشوهر- عروس به تمایز یافتگی
۰/۰۰۱	-۰/۸۱	۰/۰۰۱	-۰/۹۳	رابطه مادرشوهر- عروس به راهبردهای هیجان‌مدار
-	-	۰/۱۲	۰/۵۲	رابطه مادرشوهر- عروس به راهبردهای مسأله‌مدار
-	-	۰/۱۰	۰/۵۱	رابطه مادرشوهر- عروس به توافق پذیری
۰/۰۰۱	۰/۳۰	۰/۳۸	۰/۱۸	رابطه مادرشوهر- عروس به کیفیت رابطه زناشویی
۰/۰۰۱	۰/۳۵	۰/۰۰۱	۰/۴۲	هم‌دلی شوهر به کیفیت رابطه زناشویی
-	-	۰/۱۱	۰/۲۰	تمایز یافتگی به کیفیت رابطه زناشویی
۰/۰۰۱	-۰/۳۴	۰/۰۹	-۰/۱۴	راهبردهای هیجان‌مدار به کیفیت رابطه زناشویی
-	-	۰/۱۸	۰/۷۰	راهبردهای مسأله‌مدار به کیفیت رابطه زناشویی
-	-	۰/۷۵	۰/۰۱	توافق‌پذیری به کیفیت رابطه زناشویی

جدول ۴. نتایج بوت استراپ برای مسیرهای واسطه‌ای

مسیرها	مقدار بوت استراپ	خطای معیار	حد پایین	حد بالا	سطح معنی‌داری
رابطه مادرشوهر- عروس به هم‌دلی شوهر به کیفیت رابطه زناشویی	۰/۳۲۳	۰/۰۳۵	۰/۲۶۷	۰/۳۸۱	۰/۰۰۱
رابطه مادرشوهر- عروس به راهبردهای هیجان‌مدار به کیفیت رابطه زناشویی	۰/۲۸۹	۰/۰۲۸	۰/۲۴۵	۰/۳۳۷	۰/۰۰۱

• بحث

نتایج این پژوهش نشان داد که از بین متغیرهای درون‌فردی، راهبردهای هیجانی و از بین عوامل بین‌فردی، هم‌دلی شوهر در رابطه بین تعارض مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی نقش واسطه‌ای اثرگذاری دارند. فراتحلیل پژوهش‌های انجام شده به نقش خانواده اصلی در اثرگذاری رابطه قبل و بعد از زوجین تأکید داشته‌اند. حتی اگر زوجین از نظر مکانی هم از خانواده مبدأ خود دور باشند؛ باورها، نگرش‌ها، رفتارها و الگوهای تعاملی خانواده اصلی آنها می‌تواند ابعاد مختلف زندگی زناشویی را تحت تأثیر قرار دهد (منتظری، ۱۴۰۱). زندگی در کنار خانواده اصلی چالش‌های بیشتری نیز خواهد داشت. هرچند ممکن است مادرشوهر و عروس عاشق یکدیگر نباشند، ولی احتمالاً آنها تلاش می‌کنند تا جایی که باعث مشکل نشوند، یکدیگر را تحت تأثیر خود قرار دهند. مثلاً مادرشوهر در قالب موضوعاتی مثل فرزندآوری، فرزندپروری، خانه‌داری و مسائل مالی در زندگی عروس خود دخالت می‌کند (پاگنت، ۲۰۲۳). پژوهش‌های انجام شده به‌کرات به اهمیت نقش هم‌دلی (طهماسبی و خرم‌آبادی، ۱۴۰۳) و تجارب هیجانی (مسعودی و اسمخانی اکبری نژاد، ۱۴۰۳) در رابطه زناشویی اشاره داشته‌اند. کاوه فارسانی و همکاران (۱۴۰۲)، نشان دادند لذت‌بری از تجربیات مثبت، موجب احساس شادکامی، استفاده بهینه از اوقات، یادآوری لحظات شاد و شکل‌دهی یک رابطه زناشویی رضایت‌بخش و مؤثر می‌شود.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که گاهی تلاش برای حل مسأله و یا توافق در مورد آن نتیجه‌بخش نیست. پژوهش‌های دیگری نیز نشان می‌دهند که معمولاً در چنین موقعیت‌های پیچیده‌ای، مادرشوهر و عروس از راهبردهای مسأله‌مدار و راه‌حل‌محور استفاده نمی‌کنند (پاسپیتانیگروم و همکاران، ۲۰۲۳). عوامل درون‌فردی مثل تمایز یافتگی نیز تا حدی قابلیت تنظیم روابط را دارند. اما یافته‌های بعضی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اثرگذاری تمایز یافتگی بر کیفیت زناشویی زیاد نیست (گاتمن و سیلور، ۱۹۹۹؛ اسکورون و فریدلندر،

(۱۹۹۸). به نظر می‌رسد راهبردهای هیجانی اثر بیشتری بر کیفیت رابطه زناشویی دارند، درحالی‌که تمایز یافتگی به‌تنهایی نمی‌تواند به اندازه راهبردهای هیجانی بر کیفیت رابطه زناشویی اثر داشته باشد. پژوهش حاضر نیز به این یافته رسید.

فرایندهای تعاملی زوجین، بیشترین سهم را در پیش‌بینی کیفیت رابطه زناشویی دارند (مبلیان و همکاران، ۱۴۰۰). شیوه ارتباط زوجین و چگونگی برخورد آنان با یک تعارض مانند تعارض مادرشوهر- عروس در مقایسه با سطوح تمایز یافتگی عروس، اهمیت بیشتری دارد (گاتمن و سیلور، ۱۹۹۹). در مورد اینکه چگونه بین دو نفر آسیبی رخ می‌دهد و چگونه نفر سوم می‌تواند این آسیب را توجیه کند، پژوهش‌های کمی انجام شده است. اما این آسیب می‌تواند توسط یک عامل سوم میانجی‌کننده مورد گفتگو قرار گیرد، تعدیل و بازتعبیر شود (ژائو و ران، ۲۰۲۲). درمواقع تعارض مادرشوهر- عروس، اگر شوهر رفتارهای حمایت‌گرانه‌ای داشته باشد، مثلاً طرف همسرش را بگیرد، نقش مهمی در کاهش این تعارض را خواهد داشت. پژوهش‌ها نشان داده است که وقتی زن و شوهر اسنادهای مشابهی در مورد پیام‌ها و رفتارهای مادرشوهر مطرح می‌کنند، رضایت زناشویی در زنان به‌طور مثبتی افزایش می‌یابد (سان لیانگ و جوهری، ۲۰۲۱). لارنسیو و همکاران (۲۰۰۴)، معتقدند اگر شوهر بتواند به ناراحتی و رنجشی که همسرش در مواجهه با مادرشوهرش تجربه کرده است، همدلانه گوش کند، از افزایش تنش پیگیری می‌کند. اما گاهی اوقات رفتارهای شوهر به‌عنوان یک میانجی باعث کاهش کیفیت زناشویی می‌شود. مثلاً اگر شوهر به رفتارهای مادرش اسنادهای مثبت دهد، احتمالاً تعارض رابطه زناشویی کمتر نخواهد شد (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۲)، یا اگر شوهر خود را درگیر بحث‌های مادر و همسرش کند، تنش افزایش می‌یابد (کیتزمان و همکاران، ۲۰۰۳). در ۸۴ درصد موارد مادرشوهرها با عروس خود سبک رقابتی را در پیش می‌گیرد و در ۴۱ درصد موارد عروس نیز مقابله‌به‌مثل می‌کند (پاسپیتانینگروم و همکاران، ۲۰۲۳). اگر شوهر نیز از رفتارهای تنش‌زا استفاده کند، احتمالاً عروس راهبردهای مقابله‌ای هیجانی مثل لجبازی، مقابله‌به‌مثل و سکوت را به‌کار می‌گیرد. تکرار این چرخه تعاملی باعث تجربه احساس سرخوردگی و هیجانی بیشتر می‌شود (زهراکار و همکاران، ۲۰۲۲؛ حاتمی، ۱۳۹۹) و کیفیت زناشویی به‌طور منفی کاهش می‌یابد. درحالی‌که همدلی شوهر با احساسات همسرش می‌تواند باعث ابرازگری هیجانی می‌شود و شدت تجربه‌های هیجانی را کاهش دهد.

• نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد، علی‌رغم این که رابطه مادرشوهر- عروس، تمایز یافتگی، راهبردهای مقابله‌ای، توافق‌پذیری و همدلی شوهر با کیفیت رابطه زناشویی رابطه معناداری دارند، اما این نقش واسطه‌ای همدلی شوهر و راهبردهای هیجانی است که رابطه متعارض مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. برخلاف پارادایم خطی، که منشأ مشکلات را افکار و باورهای شخصی می‌داند، پارادایم سیستمی اعتقاد دارد الگوهای تعاملی هم توانایی ایجاد تعارض را دارند و هم می‌توانند عامل کاهش‌دهنده تعارضات بین‌فردی باشند. این پژوهش نشان می‌دهد اگر در موقعیت تعارض همسر و مادرش، به جای تعیین مقصر و حمایت از مادر، نسبت به رنج همسرش همدلی نشان دهد، تنش‌های رابطه زناشویی کمتر خواهد شد. همچنین این پژوهش به نقش راهبردهای هیجانی تأکید داشت که به نظر می‌رسد یک قابلیت شخصی است. اما جانسون (۲۰۱۹)، معتقد است علت پریشانی هیجانی زوجین، شکست آنها در برقراری ارتباط است. اگر شوهر از لحاظ عاطفی در دسترس همسرش باشد و به احساسات و هیجانات همسرش پاسخ دهد و در تجارب عاطفی همسرش شریک شود، احساس امنیت و دیده‌شدن باعث می‌شود که هیجانات شدید همسرش آرام‌تر شود. بنابراین حتی راهبردهای هیجانی زوجین متأثر از الگوهای تعاملی و شیوه برقراری روابط عاطفی شوهر و زن است. یافته‌های این پژوهش بر اهمیت تعاملات زوجی و مکانیزم‌های سیستمی تأکید دارند.

یکی از محدودیت‌های پژوهش، عدم کنترل سن آزمودنی‌ها بود، چرا که احتمالاً زنانی که تجربه زناشویی زیادی دارند فرصت یادگیری مهارت‌های بیشتری را جهت سازگاری با مادرشوهر کسب کرده‌اند. همچنین در این پژوهش، از بین عوامل بین‌فردی، فقط همدلی شوهر بررسی شد و اثر سایر عوامل به حساب نیامده است. از طرف دیگر، این پژوهش فقط عوامل درون‌فردی و بین‌فردی اثرگذار بر کیفیت رابطه زناشویی را از دیدگاه عروس بررسی کرده است، در صورتی که برخی عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز در این رابطه اثرگذار هستند. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی عواملی مثل سن و مدت ازدواج کنترل شود. از آنجایی که پژوهش‌های مربوط به رابطه داماد با خانواده همسر بسیار محدود است، پیشنهاد می‌شود مدل مطرح شده در این پژوهش از دیدگاه شوهران نیز بررسی شود.

• تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

• تقدیر و تشکر

این مطالعه دارای کد اخلاقی IR.SCU.REC.1403.049 و کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه شهید چمران اهواز است. بدین وسیله از کمیته اخلاق دانشگاه شهید چمران اهواز و همه افرادی در که در این پژوهش مشارکت کردند، تشکر می‌شود.

• منابع

- آزادی، شهذخت و ناهیدپور، فرزانه (۱۳۹۵). پیش‌بینی تمایز یافتگی دختران از طریق تمایز یافتگی مادران: بررسی انتقال بین نسلی. *مجله زن و جامعه (جامعه‌شناسی زنان)*، ۷، ۱۳۶-۱۲۵.
- انیسی، جعفر؛ مجدیان، محمد؛ جوشن لو، محسن و گوهری کامل، زهرا (۱۳۹۰). بررسی اعتبار و روایی فرم کوتاه پرسشنامه ۵ عاملی نئو در دانشجویان. *مجله علوم رفتاری*، ۵(۴)، ۳۵۵-۳۵۱.
- ثناگویی‌زاده، محمد (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مرتبط با کیفیت زناشویی در مطالعات ایرانی (۱۴۰۱-۱۳۸۹). *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره*، ۲۲(۸۷)، ۱۱۴-۱۴۳.
- چراغی، مونا؛ مظاهری، محمدعلی؛ موتابی، فرشته؛ پناغی، لیلی؛ صادقی، منصوره السادات و سلمانی، خدیجه (۱۳۹۴). پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس کیفیت ارتباط همسران با دو خانواده اصلی. *فصلنامه راهبرد فرهنگ*، ۳۱(۳۱)، ۱۲۶-۹۹.
- حاتمی، خدیجه (۱۳۹۹). بازسازی معنایی تجربه زنان از روابط مادر شوهر و عروس: ارائه یک نظریه زمینه‌ای. *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱، ۸۵-۵۵.
- حسینی بهشتیان، سید محمد و عطار، مژگان (۱۳۹۹). نقش ویژگی‌های شخصیتی، سبک‌های دلبستگی و صمیمیت در پیش‌بینی طلاق. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ۱۱(۳)، ۱۱۱-۸۷.
- خجسته‌مهر، رضا؛ فرامرزی، سحر و رجبی، غلامرضا (۱۳۹۱). بررسی نقش ادراک و انصاف بر کیفیت روابط زناشویی. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۸(۱)، ۵۰-۳۱.
- خجسته‌مهر، رضا؛ کرای، امین رجبی، غلامرضا (۱۳۸۹). بررسی یک مدل پیشنهادی برای پیش‌بینی‌ها و پیامدهای گذشت در ازدواج. *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۶(۱)، ۱۶۲-۱۳۵.
- دهدست، کوثر؛ کاظمیان، سمیه و باقری، صدیقه (۱۳۹۵). تبیین الگوی مفهومی در فرایند سازگاری با خانواده همسر. *فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده*، ۱۱(۳۷)، ۷۵-۴۹.
- طهماسبی، حسین و خرم‌آبادی، یداله (۱۴۰۳). بررسی قدرت پیش‌بینی کنندگی توافق‌پذیری، همدلی زناشویی و بخشش زناشویی بر رضایت زناشویی در زنان متأهل. *مجله روان‌شناسی*، ۲۸(۱)، ۱۱-۱.
- عباس‌پور، ذبیح‌اله (۱۴۰۰). ساخت و اعتباریابی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس. *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره انجمن مشاوره ایران*، ۲(۷۷)، ۱۶۱-۱۴۱.
- عباس‌پور، ذبیح‌اله؛ زنگنه، نسترن و شیرالی‌نیا، خدیجه (۱۴۰۲). کیفیت رابطه مادرشوهر- عروس و کیفیت رابطه زناشویی: نقش تعدیل‌کننده تمایز یافتگی و همدلی زناشویی. *خانواده‌پژوهی*، ۱۹(۴)، ۷۰۱-۶۸۸.
- کاوه فارسانی، ذبیح‌اله؛ نظری فر، محسن و محمودی نجف‌آبادی، فاطمه (۱۴۰۲). ارزیابی الگوی رابطه بین ذهن‌آگاهی و کیفیت رابطه زناشویی با میانجی‌گری باورهای لذت‌بری و قدردانی. *مجله روان‌شناسی*، ۲۷(۱)، ۹-۱.
- کرای، امین و پیرساقی، پریسا (۱۴۰۲). تعارضات زناشویی، تاب‌آوری و ساختار توزیع قدرت در خانواده به‌عنوان پیش‌بین‌های کیفیت زناشویی زنان دارای همسر نظامی: یک تحلیل تشخیصی. *نشریه روان‌شناسی نظامی*، ۱۴(۵۳)، ۱۷۲-۱۵۱.
- مام شریفی، پیمان؛ سهرابی، فرامرز و برجعلی، احمد (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای راهبردهای مقابله‌ای در رابطه بین الگوی ارتباطی خانواده و آمادگی به اعتیاد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۵(۵۹)، ۳۳۴-۳۱۱.
- مبلیان، عاطفه؛ دیاریان، محمدمسعود و یوسفی، زهرا (۱۴۰۰). پیش‌بینی کیفیت رابطه زناشویی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی، نیازهای گلاسر و پذیرش خویشتن. *فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی کاربردی*، ۱۵(۴)، ۲۳۲-۲۰۷.

- مسعودی، زهرا و اسمخانی اکبری نژاد، هادی (۱۴۰۳). اثربخشی زوج‌درمانی هیجانمدار بر بخشش و صمیمیت جنسی زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی. *مجله روان‌شناسی*، ۲۸(۱)، ۱۷۰-۱۶۲.
- مروتی، ذکراه؛ شهنی ییلاق، منیجه؛ مهرابی زاده هنرمند، مهناز و کیانپور قهفرخی، فاطمه (۱۳۹۲). رابطه علی محیط یادگیری سازنده‌گرای ادراک‌شده و عملکرد ریاضی با میانجی‌گری جهت‌گیری درونی هدف، ارزش تکلیف، نگرش نسبت به ریاضی و خودکارآمدی ریاضی در دانش‌آموزان پسر دبیرستانی شهر اهواز. *دست‌آوردهای روان‌شناختی*، ۲۰(۱)، ۱۲۲-۹۱.
- منتظری، رویا (۱۴۰۱). نقش خانواده‌های زوجین در سازگاری، ثبات و رضایت زناشویی همسران: یک مطالعه مروری. *رویش روان‌شناسی*، ۱۱(۱)، ۱۹۹-۲۱۰.
- نجف‌لویی، فاطمه (۱۳۸۵). نقش تمایز خود در روابط زناشویی. *مجله اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۲(۳و۴)، ۳۷-۲۸.
- An, S., Dong, Y., & Xing, Y. (2023, February). Crazy Rich Asians: Deformation and Reconciliation of Mother-in-law and Daughter-in-law Conflicts in Western-Centrism Perspective. In *2022 4th International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD 2022)* (pp. 112-119). Atlantis Press.
- Bietsch, K. E., LaNasa, K. H., & Sonneveldt, E. (2021). Women living with their mothers-in-law. *Gates open research*, 5, 1-10.
- Cevheroğlu, B. A., & Tutarel-Kışlak, Ş. (2023). Spouse and mother-in-law rejection and marital adjustment of Turkish women with child and adult marriage. *Journal of Social and Personal Relationships*, 40(5), 1554-1578.
- Chien, L. Y., Tai, C. J., Ko, Y. L., Huang, C. H., & Sheu, S. J. (2006). Adherence to “doing the month” practices associated with fewer physical and depressive symptoms among postpartum women in Taiwan. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 374-383.
- Custer, L. (2009). Marital satisfaction and quality. *Encyclopedia of human relationships*, 2, 1030-1034.
- Delatorre, M. Z., & Wagner, A. (2020). Marital quality assessment: Reviewing the concept, instruments, and methods. *Marriage & Family Review*, 56(3), 193-216.
- Gopalakrishnan, L., Acharya, B., Puri, M., & Diamond-Smith, N. (2023). A longitudinal study of the role of spousal relationship quality and mother-in-law relationship quality on women’s depression in rural Nepal. *SSM-Mental Health*, 3, 100193.
- Gottman, J. M., & Silver, N. (1999). *The Seven Principles for Making Marriage Work*. Crown Publishers.
- Husain, W., Ibrahim, S., & Mushtaq, S. (2023). The Relationship Between Mother-In-Law and Daughter-In-Law: An Eastern Perspective. *Pakistan Journal of Social Research*, 5(02), 1027-1036.
- Johnson, S.M. (2019). *Attachment Theory in Practice: Emotionally Focused Therapy (EFT) With Individuals, Couples, and Families*. New York: Guilford Press.
- Kazim, S. M., & Rafique, R. (2021). Predictors of marital satisfaction in individualistic and collectivist cultures: a mini review. *Journal of Research in Psychology*, 3(1), 55-67.
- Kitzmann, K. M., Cohen, R., & Lockwood, R. L. (2003). Are only children missing out? Comparison of the peer-related social competence of only children and siblings. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(4), 509-526.
- Laurenceau, J. P., Rivera, L. M., Schaffer, A. R., & Pietromonaco, P. R. (2004). Intimacy as an interpersonal process: The importance of self-disclosure, partner disclosure, and perceived partner responsiveness in interpersonal exchanges. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1238-1251.
- Page, A. L. (2023). Social construction of a mother-in-law and daughter-in-law relationship: a case study perspective. *Sci Int (Lahore)*, 35(6), 815-818.
- Puspitaningrum, D., Mustika, D. N., Setyawati, D., Latifah, H., & Rahmayani, A. A. (2023, April). The Importance of Mother-in-law in Mental Health of Infertile Women During Fertility Treatment Period. In *1st Lawang Sewu International Symposium 2022 on Health Sciences (LSISHS 2022)* (pp. 29-39). Atlantis Press.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- Rammutla, M. C., & Sundani, N. D. (2024). Social Media’s Influence on the Attitudes of Younger Daughters-in-Law towards their Mothers-in-Law: A South African Context. *Innovation Journal of Social Sciences and Economic Review*, 6(1), 34-42.
- Rittenour, C., & Soliz, J. (2009). Communicative and relational dimensions of shared family identity and relational intentions in mother-in-law/daughter-in-law relationships: Developing a conceptual model for mother-in-law/daughter-in-law research. *Western Journal of Communication*, 73(1), 67-90.
- San Leong, M., & Juhari, R. (2021). Positive and Negative Interactions between Mother-in-law and Daughter-in-law: What about Son-in-law? *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 6(5), 84-94.
- Skowron, E. A., & Friedlander, M. L. (1998). The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 235-246.
- Tunca, A., & Durmuş, E. (2023). An investigation of mother-in-law’s role in the family system in Turkish culture: a phenomenological study. *Current Psychology*, 1-17.
- Zahrakar, K., Nouri, F. L., & Mohsenzadeh, F. (2022). Exploring factors affecting conflict between daughter-in-law and mother-in-law: A qualitative study. *International Journal of Health Sciences*, 6(S7), 6340-6367.
- Zhao, L., & Ran, Y. (2022). Rationalizing impoliteness: Taking offence and providing vicarious accounts in mother-in-law/daughter-in-law conflict mediation. *Journal of Pragmatics*, 197, 69-80.

- Zheng, Y. P., & Lin, K. M. (1994). A nationwide study of stressful life events in Mainland China. *Psychosomatic Medicine*, 56(4), 296–305.
- Zou, W., Huang, L., & Zhang, N. (2024). Support-Seeking Strategies, Family Communication Patterns, and Received Support Among Chinese Women with Postpartum Depression: A Content Analysis of Zhihu Posts. *Health Communication*, 1-13.

